

REMISSVAR

2020-08-25

Dnr: BO 2020-0126

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.fs@regeringskansliet.se

Betänkandet God och nära vård - *En reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem.* (SOU 2020:19)

(dnr S2020/02841/FS)

Inledning

Barnombudsmannen har beretts möjlighet att inkomma med remissvar på betänkandet "God och nära vård - *en reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem*". Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barn och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barns rättigheter (barnkonventionen). Vi beaktar även de allmänna kommentarerna och rekommendationerna till Sverige från FN:s kommitté för barns rättigheter (FN:s barnrättskommitté). Vi lämnar således synpunkter utifrån ett barnrättsperspektiv på de delar av betänkandet som direkt rör barn och unga under 18 år.

Allmänt

Barnombudsmannen konstaterar att utredningen analyserar betänkandets förslag ur olika perspektiv men att det konsekvent saknas en analys utifrån ett barnrättsligt perspektiv. Detta är anmärkningsvärt mot bakgrund av att det rör sig om ett omfattande reformarbete av hälso- och sjukvårdssystemet. Barnkonventionen blev svensk lag den 1 januari 2020 och i enlighet med artikel 3 i barnkonventionen ska, vid alla åtgärder som rör barn, i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. FN:s barnrättskommitté förtydligar att prövning av barnets bästa ska göras vid utformande av ny lagstiftning.¹

4.4 Samverkansstrukturer för hälso- och sjukvården

I betänkandet lyfts samverkan mellan olika huvudmän såväl som mellan olika utförare av hälso- och sjukvård fram som avgörande för att skapa en patientcentrerad vård. I det aktuella betänkandet föreslås förändringar i aktuell lagstiftning för att stärka patientens möjlighet till en individuell plan när olika aktörer behöver samverka kring den enskilde. Patienten ska ha rätt till en individuell plan när det bedöms som nödvändigt för att samordna vården och den enskilde ges också större möjlighet att själv kräva en individuell plan.

Enligt artikel 24 i barnkonventionen har barn rätt till bästa möjliga hälsa samt tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering. Barn och föräldrar har rätt till information om hälsa och sjukvård och hälsofrämjande förebyggande insatser. Enligt barnrättskommittén är barns rätt till hälsa inte bara viktig i sig själv utan

¹ FN:s barnrättskommitté. Allmänna kommentarer Nr 14(2013) om barns rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet. P 14b

också nödvändig för att barn ska kunna tillgodogöra sig alla de andra rättigheterna i konventionen. Barns rätt till hälsa är också beroende av att många av de andra rättigheterna i konventionen förverkligas.²

Barnombudsmannen ställer sig positiv till att patientcentreringen och patienters rätt till en individuell plan stärks inom hälso- och sjukvården då det kan bidra till att säkerställa att barn får adekvat vård i tid. Barnombudsmannen anser dock inte att detta är tillräckligt för att säkerställa att barn får tillgång till den hälso- och sjukvård de behöver.

När det gäller barn inom hälso- och sjukvården finns det särskilda risker att ta hänsyn till. Detta gäller när barn är patienter men också barn som anhöriga. För att säkerställa att barn får sina rättigheter till en god hälso- och sjukvård, oavsett sina egna förutsättningar eller vårdnadshavarens förmåga att tillvarata barnets intresse, anser barnombudsmannen att särskilda barnlotsar behöver inrättas inom hälso- och sjukvården.³

Det är känt att barn som lever i socioekonomisk utsatthet löper högre risk att drabbas av psykisk och fysisk ohälsa. Olika uppföljningar, från bland annat Inspektionen för vård och Omsorg (IVO), visar att barn med ohälsa riskerar att inte få sina behov tillgodosedda på grund av oklar ansvarsfördelning och brister i samordning mellan olika utförare. Detta gäller särskilt för barn med psykisk ohälsa. Vidare har inte alltid primärvården kompetens och kapacitet att ta hand om barn och familjer i kris.⁴

För barn med funktionshinder har riksrevisionen, i sin granskningsrapport "Samordning av stöd till barn och unga med funktionsnedsättning" pekat på allvarliga brister i samordningen kring dessa barn. Ingen av aktörerna kring barnet känner ett huvudansvar för samordningen och det blir då avgörande att det finns en stark och drivande anhörig för att samordningen ska ske.⁵

Barnlotsens funktion ska vara att se till att barn och deras vårdnadshavare hittar rätt i vårdkedjan och säkerställa att barn skyndsamt får kontakt med den utförare som kan ge dem adekvat vård och stöd. Barnlotsen måste ha kompetens att göra en första bedömning vad gäller behov av vård och stöd. När barn och vårdnadshavare inte vet vart de ska vända sig ska de kunna ta kontakt med barnlotsen som vid behov ska kunna ordna en tid åt dem i rätt verksamhet.

Enligt 5 kap. 7 § Hälso- och sjukvårdslagen(2017:30), HSL, ska hälso- och sjukvården särskilt beakta det behov av information, råd och stöd ett barn har när barnets förälder eller den som barnet bor tillsammans med drabbas av psykisk störning eller psykisk funktionsnedsättning, allvarlig sjukdom eller skada, eller missbruk. Det är känt att till exempel svår sjukdom eller missbruk hos föräldrar är en riskfaktor för barns hälsa. I rapporten "Förbättrat stöd till barn som anhöriga" konstaterar socialstyrelsens att det finns brister i stöd till barn som anhöriga inom vården.⁶ Att barn som anhöriga får adekvat stöd är viktigt för att uppfylla barns rätt till en god hälsa enligt artikel 24 i Barnkonventionen.

Barnlotsen ska säkerställa att barn i dessa situationer får det stöd de behöver.

² FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar Nr 15 (2013) om barns rätt till bästa uppnåeliga hälsa (art 24) CRC/C/GC/15 p 7.

³ Barnombudsmannen har tidigare först fram förslaget om barnlotsar i remissvar på betänkandet "God och nära vård-en primärvårdsreform" (SOU 2018:39)

⁴ Regeringen. Kommittédirektiv "En sammanhållen vård för barn och unga". Dir 2019:93

⁵ Riksrevisionen. Samordning av stöd till barn och unga med funktionsnedsättning. RiR 2011:17

⁶ Socialstyrelsen. Förbättrat stöd till barn som anhöriga, slutrapport, art nr 2015-4-15

Enligt artikel 12 i Barnkonventionen har barn rätt att bilda sig en egen åsikt i frågor som rör barn. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Av 3 kap. 1 och 6 §§ Patientlagen(2014:821) samt 5 kap. Patientlagen följer att barn ska få information om, och vara delaktiga i vården. Barnlotsen behöver därför kompetens att möta barn utifrån dess individuella förutsättningar och säkerställa att barnets perspektiv tillvaratas.

9.4 Omfördelning av resurser i systemet och resurser för omställning

Utredningen lämnar förslag om hur statsbidrag kan riktas till kommuner och regioner för att stötta en omställning av hälso- och sjukvård samt analyserar behovet av omfördelning av resurser inom hälso- och sjukvårdssystemet.

Barns rättigheter enligt barnkonventionen ska ses som en helhet där de olika artiklarna hänger ihop med varandra och är beroende av varandra för att konventionen ska förverkligas. Enligt artikel 18 barnkonventionen har föräldrarna ansvar för barns fostran och utveckling. Konventionsstaterna ska ge lämpligt stöd till föräldrar utifrån detta ansvar. Sådan verksamhet kan till exempel vara öppna förskolor, föräldrastödsgrupper och fritidsgårdsverksamhet för barn och unga. Att föräldrar får sådant stöd är en del i att säkerställa barns rättigheter enligt barnkonventionen tillgodoses. Utredningen konstaterar att kommunens åtagande som huvudman för primärvård ökar. Enligt Sveriges kommuner och Regioner(SKR) har flera kommuner en ansträngd ekonomi och drygt en tredjedel av landets kommuner haft underskott de senaste åren⁷. Tillsammans kan detta utgöra en risk för besparingar inom kommunal verksamhet som påverkar barn negativt. Mot denna bakgrund anser Barnombudsmanen att det är viktigt att vara vaksam på hur vården resurssätts i det fortsatta reformarbetet så att inte annan verksamhet som bedrivs av kommunerna och som kan vara viktig för barns hälsa och utveckling trängs undan

Föredragande i ärendet har varit utredare Daniel Allinger.

Elisabeth Dalin
Barnombudsman

⁷ SKR Ekonomirapporten maj 2020. 2020-05-11